

**ISLOMIY QADRIYATLAR ASOSIDA IQTISODIY TA'LIM-
TARBIYANI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY-AMALIY
ASOSLARI**

Akmalova Salomat

Toshkent shahar Yunusobod tumani 240-maktab o'qituvchisi

Annotatsiya - Mazkur tezisda islomiy qadriyatlar asosida iqtisodiy ta'lim-tarbiyani takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari yoritiladi. Halollik, adolat, mehnatsevarlik, tejamkorlik, mas'uliyat va ijtimoiy hamjihatlik kabi axloqiy tamoyillarning o'quvchilarda iqtisodiy tafakkur va moliyaviy madaniyatni shakllantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, oilaviy budjet, tejamkorlik, mas'uliyatli iste'mol va halol mehnatga oid amaliy topshiriqlardan foydalanish bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: islomiy qadriyatlar, iqtisodiy ta'lim-tarbiya, iqtisodiy tafakkur, moliyaviy savodxonlik, halollik, adolat, tejamkorlik, mas'uliyat.

Kirish

Bugungi kunda yoshlarning iqtisodiy bilimlarini rivojlantirish, ularda moliyaviy savodxonlik, tejamkorlik va mas'uliyatli iste'mol ko'nikmalarini shakllantirish ta'lim-tarbiya tizimining muhim vazifalaridan biridir. Iqtisodiy bilimlar faqat daromad va xarajatlarni hisoblash bilan cheklanmaydi; ular halol mehnat qilish, resurslardan oqilona foydalanish, boshqalarning mehnatini qadrlash va iqtisodiy qarorlar oqibatini anglashni ham qamrab oladi. Shu jihatdan islomiy qadriyatlar iqtisodiy ta'lim-tarbiyaning ma'naviy-axloqiy asoslarini mustahkamlashga xizmat qilishi mumkin.

Islomiy axloqiy qarashlarda halollik, adolat, omonatga sadoqat, mehnatni qadrlash, isrofgarchilikdan tiyilish va muhtojlarga ko'mak berish kabi tamoyillar muhim o'rin tutadi. Ushbu tamoyillarni zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish o'quvchilarning iqtisodiy hodisalarga ongli munosabatini

shakllantirishga yordam beradi.

Asosiy qism

Iqtisodiy ta'lim-tarbiyaning nazariy asosini iqtisodiy bilim, axloqiy mezon va amaliy faoliyatning o'zaro birligi tashkil etadi. O'quvchi pul, daromad, xarajat, jamg'arma va iste'mol tushunchalarini o'zlashtirish bilan birga, bu tushunchalardan foydalanishda halollik va mas'uliyatga amal qilishni ham o'rganishi lozim. Masalan, savdo-sotiqdagi adolat, kelishuvga rioya qilish va birovning haqiga xiyonat qilmaslik iqtisodiy munosabatlarning axloqiy mezonlari sifatida tushuntirilishi mumkin.

Birinchidan, halollik va adolat tamoyillari iqtisodiy munosabatlarda ishonchni mustahkamlaydi. Ta'lim jarayonida o'quvchilarga mahsulot narxini to'g'ri hisoblash, xizmat qiymatini adolatli baholash, va'daga va kelishuvga rioya qilish kabi vaziyatlar misolida tushuntirish berish mumkin. Muammoli savollar va rolli o'yinlar orqali o'quvchilar turli iqtisodiy vaziyatlarda axloqiy qaror qabul qilishni mashq qiladilar.

Ikkinchidan, tejamkorlik va isrofgarchilikdan saqlanish moliyaviy madaniyatni rivojlantiradi. O'quvchilarga oila budjetining shartli namunasini tuzish, zarur va ikkilamchi xarajatlarni farqlash, mablag'ni maqsadli taqsimlash hamda suv, elektr energiyasi va o'quv qurollaridan oqilona foydalanish bo'yicha topshiriqlar berish mumkin. Bunday mashg'ulotlar resurslarning cheklanganligini anglashga va puxta rejalashtirish ko'nikmasini rivojlantirishga yordam beradi.

Uchinchidan, mehnatsevarlik va mas'uliyat qadriyatlari iqtisodiy faollikning muhim omillaridir. O'quvchilarda mehnat orqali daromad topish, kasb-hunarni egallash, vazifalarni o'z vaqtida bajarish va jamoaviy ishda qatnashish madaniyatini shakllantirish zarur. Bunda turli kasb egalarining jamiyat taraqqiyotiga qo'shayotgan hissasi muhokama qilinishi, kichik loyiha va amaliy mashg'ulotlardan foydalanilishi mumkin.

To'rtinchidan, saxovat va ijtimoiy hamjihatlik iqtisodiy tarbiyaning insonparvarlik yo'nalishini ifodalaydi. O'quvchilarga yordamga muhtoj insonlarni qo'llab-quvvatlash, umumiy mulkni asrash va jamoat manfaatlarini hisobga

olishning ahamiyati tushuntiriladi. Bu jarayonda xayriya va ko'mak tushunchalari majburlashsiz, ixtiyoriylik va inson qadr-qimmatini hurmat qilish asosida yoritilishi lozim.

Mazkur yondashuvni amaliyotga joriy etishda fanlararo integratsiya, hayotiy vaziyatlarni tahlil qilish, loyiha usuli, munozara va rolli o'yinlardan foydalanish samarali hisoblanadi. Masalan, "Bir haftalik xarajatlar rejasini tuzish", "Tejamkor xaridni tanlash", "Halol savdo qoidolari" kabi topshiriqlar o'quvchilarning bilimini kundalik hayot bilan bog'laydi. Raqamli vositalar yordamida oddiy budjet jadvali yoki xarajatlar hisobini yuritish ham mumkin. Bunda o'quvchilarning shaxsiy va oilaviy moliyaviy ma'lumotlari maxfiyligi saqlanishi kerak.

Pedagogik jarayonning samaradorligi oila, ta'lim muassasasi va mahalla hamkorligiga ham bog'liq. Ota-onalar bilan suhbatlar, iqtisodiy madaniyatga bag'ishlangan davra suhbatlari va kasb egalari bilan uchrashuvlar orqali o'quvchilarning olgan bilimlarini hayotiy tajriba bilan bog'lash mumkin. Bunda diniy-axloqiy qadriyatlarni tushuntirish ilmiylik, bag'rikenglik va turli qarashlarga hurmat tamoyillari asosida olib borilishi zarur.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, islomiy qadriyatlar asosida iqtisodiy ta'lim-tarbiyani takomillashtirish o'quvchilarda iqtisodiy bilim bilan birga halollik, adolat, tejamkorlik, mehnatsevarlik va ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirish imkonini beradi. Buning uchun nazariy tushunchalarni amaliy topshiriqlar bilan uyg'unlashtirish, real hayotiy vaziyatlarni tahlil qilish va oila hamda ta'lim muassasasi hamkorligini kuchaytirish maqsadga muvofiq. Natijada iqtisodiy jihatdan savodli, resurslardan oqilona foydalanadigan va qarorlarining axloqiy oqibatlarini anglaydigan shaxsni tarbiyalashga zamin yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining “Ta’lim to’g’risida”gi Qonuni. O‘RQ-637, 2020-yil 23-sentabr.
3. Qur’oni karim. O‘zbek tilidagi tarjima va tafsir nashri. (Foydalanilgan nashrning tarjimon, nashriyot va yil ma’lumotlari bilan to’ldiriladi.)
4. Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shahri. (Foydalanilgan nashr ma’lumotlari bilan to’ldiriladi.)